

Kulturdepartementet

Remissvar - Betänkandet Sveriges museum om Förintelsen (SOU 2020:21)

KS/2020:368

Sammanfattning

Karlstads kommun delar utredningens uppfattning om inriktning och uppdrag för ett svenskt museum om Förintelsen och tillstyrker utredningens huvudförslag att museet inrättas i form av en ny, fristående myndighet samt att en ny byggnad uppförs.

Utredningen lämnar inget eget förslag på lokaliseringsort men betonar att museet bör förläggas till en i sammanhanget historisk plats och med närhet till akademiska institutioner. Utifrån de krav på lokaliseringsort som utredningen ställt är Karlstads kommun en lämplig plats.

Karlstads kommuns synpunkter

Karlstads kommun är mycket positiv till att regeringen tillsatt en utredning om hur ett museum om Förintelsen kan inrättas. Den tid vi lever i nu är på intet sätt förskonad från antisemitism, hatbrott, rasism och kränkning av de mänskliga rättigheterna. Därför är det av största vikt att vi tar tillvara på, och bevarar de vittnesmål som fortfarande finns för att säkerställa att kunskap om Förintelsen tillgängliggörs för allmänhet, elever och forskning nu och i framtiden. Även om Förintelsen inte tog plats på svensk mark så är den en del av vår historia som påverkar oss än idag, både direkt och indirekt, genom att demokratiska principer och allas lika värde ständigt utmanas. I den debatten är kanske kunskap om Förintelsen vårt viktigaste försvar.

Karlstads kommun uppskattar att utredningen omnämner det intresse och engagemang som kommunen tidigare visat för frågan.

Karlstads kommuns styrkor som lokaliseringsort

Karlstad har en stark berättartradition och flera kända museer, bland annat Sandgrund Lars Lerin och Brigadmuseet, som har nationella och internationella besökare. Karlstad ligger mitt emellan Oslo och Stockholm. I Stockholm finns Forum för levande historia och i Oslo finns Judiska museet och Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter. Karlstads kommun har redan tidigare visat sitt intresse för att vara lokaliseringsort för museet och har då lyft styrkor som att det är lätt att resa hit både med tåg och bil; det tar 2,5 timmar från Stockholm, Göteborg och Oslo med tåg och nära åtta miljoner människor bor inom 3,5 timmars bilfärd från Karlstad.

Karlstad har mycket hög hotellkapacitet samt en av Nordens största konferens- och kongressanläggningar som årligen anordnar stora nationella och internationella event och konferenser. Karlstad attraherar också besökare genom att vara en uppskattad idrotts- och eventstad med många breda idrottsevenemang på SM-nivå, ishockey på elitnivå samt det svenska VM-rallyt. Så sent som sommaren 2019 avgjordes friidrotts-SM i Karlstad.

6.3.1 En ny fristående myndighet

Karlstads kommun instämmer i utredningens huvudförslag om att museet bör inrättas som en ny fristående myndighet. Att förlägga myndigheten utanför storstadsregionerna kan bidra till en lägre kostnad än de beräknade investerings- och driftskostnaderna samt bidra till nationell spridning. Det är också av vikt att ett Förintelsemuseum självständigt kan råda över sin verksamhet för att skapa kontinuitet, förutsägbarhet och långsiktiga strategiska målsättningar vilket gynnar samverkan med andra aktörer.

En ny fristående myndighet är inte bunden av en viss lokalisering och kan utan hinder placeras på en lämplig ort. Visst krävs ett större initialt arbete men de långsiktiga positiva effekterna kommer uppväga den initiala kostnaden. Som exempel på en långsiktig strategisk målsättning som gynnas av inrättande av en ny fristående myndighet kan nämnas säkerställandet av forskningsförankringen med ett eller flera lärosäten genom den av utredningen föreslagna gemensamt finansierade forskningsmiljö som ska knytas till museets samlingar och verksamhetsområde och till lika delar ska finansieras av museet och lärosätet. Den typen av samarbeten riskerar att gå förlorade om museet inte inrättas som en ny myndighet i ändamålsenliga lokaler utan istället, som Läns museernas samarbetsråd anser, att Förintelsemuseet skulle bli en del av deras verksamheter och spridas ut över landet.

Läns museerna är i sammanhanget viktiga samarbetspartners och genom en prioriterad samverkan med Läns museerna skulle en ny fristående myndighet ha goda förutsättningar att ta tillvara de berättelser, vittnesmål, föremål och platser som rör Förintelsen, den judiska befolkningens liv och historia, antisemitism och flyktingmottagandet efter andra världskriget som finns i hela landet. Samverkan skulle kunna resultera i att en övergripande utställning om Förintelsen produceras i ett flertal exemplar som, tillsammans med Läns museerna, placeras på ett antal orter i landet. Det skulle bidra till nationell spridning utan att gå miste om de fördelar som en ny myndighet innebär.

Karlstads kommun anser att de årliga 2 miljoner kronor i projektmedel som utredningen föreslår ska prioriteras.

6.7 Bedömning rörande frågan om lokalisering

Utredningen lämnar inget förslag på lokaliseringsort men poängterar att det bör förläggas på en i sammanhanget historisk plats och med närhet till akademiska institutioner vilket skulle säkra nödvändiga förutsättningar för forskning och främja besökande i form av elever.

Karlstad är en i sammanhanget historisk plats med flera spår av Förintelsen. Bland annat finns en judisk begravningsplats donerad av en judisk flykting

så tidigt som 1917. På begravningsplatsen vilar ett tjugotal av de cirka 150 judiska kvinnor som kom till Karlstad och Herrhagsskolan med de så kallade vita bussarna efter frigivningen från koncentrationslägren 1945. Herrhagsskolan hade tillfälligt gjorts om till beredskapssjukhus för att ta hand om de tuberkulossjuka kvinnorna. Händelsen finns bland annat skildrad i en bok där Karlstadsbor själva berättar om sina minnen från händelsen. I Karlstads historia finns också andra viktiga händelser kopplade till Förintelsen, bland annat när den första flyktingströmmen från Norge kom så etablerades snabbt ett flyktingkontor, redan den 19 april 1940, i Karlstad.

Karlstad är en universitetsstad med 16 000 studenter fördelade på cirka 80 program. Dessutom finns Örebro universitet med sina dryga 15 000 studenter och 880 lärare och forskare endast en timmes restid bort. Karlstads universitet erbjuder ett stort lärarprogram som skulle gynna museet i form av besökare. Museet skulle innebära en möjlighet för Sveriges blivande lärare att på ett helt nytt sätt ta del av och förstå Sveriges roll och påverkan på Förintelsen. En kunskap och förståelse som de i sin tur sedan kan förmedla till sina blivande elever.

Karlstads universitet delar sina synpunkter och beskriver sin kommande roll i bilaga 1 till remissvaret.

Per-Samuel Nisser
kommunstyrelsens ordförande

Ulf Nyqvist
kommundirektör

Bilagor

Bilaga 1 Yttrande från Karlstads universitet